

Al eeuwen lang vragen mensen zich af wat er gebeurt na hun dood. Sommige mensen zeggen: als je dood bent, is het afgelopen. Je leeft niet meer en daarmee uit. Zolang er nog mensen zijn die aan je denken, leef je nog een beetje voort in hun herinnering. Maar daarna is het afgelopen. Je lichaam vergaat en er blijft niets meer van over.

Andere mensen zeggen: na je dood leef je verder, maar op een heel andere manier. Je lichaam gaat wel dood, maar je ziel gaat naar het hiernamaals, en daar krijg je een nieuw lichaam. Je ontmoet er andere mensen die al dood zijn en je blijft voor eeuwig in de liefde van God. Want God heeft Jezus opgewekt uit de dood, en zo zal Hij het ook met ons doen. God houdt zoveel van ons, dat Hij ons niet in de steek laat. Zijn liefde is sterker dan de dood.

In de tijd van Jezus bestond hetzelfde verschil van mening. Dat blijkt uit de evangelielezing van deze zondag. De Sadduceeën, met wie Jezus in gesprek is, bestreden het geloof in de opstanding der doden.

Juist in deze maand november staan vele mensen, zowel gelovigen als niet-gelovigen, wel even stil bij de dood en wellicht ook bij de vraag hoe en waar hun geliefde overledenen zullen zijn. In de rooms-katholieke traditie heeft men op 1 en 2 november Allerheiligen en Allerzielen gevierd en velen hebben toen het graf van hun geliefde bezocht.

In onze traditie is inmiddels gebruik om op Eeuwigheidszondag of Gedachteniszondag, volgende week, de zondag voor advent, met volle aandacht en

eerbied denken aan een overleden partner, kind, vader of moeder, familielid of vriend.

En ik denk dat bij velen van u de vragen op komen: zoals: zullen we onze dierbaren terugzien? Hoe zullen wij zelf er uitzien? En eigenlijk kunnen we niets anders zeggen dan: we weten het gewoon niet. In die andere wereld zullen we niet meer sterven, schrijft Lucas, want we zullen aan engelen gelijk zijn.

In het evangelie is het in zekere zin een theoretische kwestie. Zoals er nu mensen zijn die geloven in reïncarnatie (mensen en dieren die in een eindeloze cyclus blijven terugkeren totdat ze eindelijk een voldoende niveau van verlichting hebben bereikt) of dat alles eindigt met de dood, en zoals er mensen zijn die zeggen dat de dood hier op aarde het begin betekent van een hemels leven met God, zo waren er op dit punt in de tijd van Jezus binnen het jodendom twee hoofdstromingen die ruwweg samenvielen met de Sadduceeën en de Farizeeën.

De Sadduceeën geloven niet in een leven na de dood en de Farizeeën houden vast aan Gods liefde over de grens van de dood heen.

In het evangelie komen enkele Sadduceeën bij Jezus. Zij geloven dus zelf niet in de opstanding maar het lijkt bijna wel of ze dit geloof belachelijk willen maken. Ze gebruiken daarvoor het voorbeeld van het zwagerhuwelijk. Het is niet helemaal toevallig dat deze Sadduceeën met het voorbeeld van kinderen aankomen. Kinderen werden gezien als het voortleven van jezelf. Wie

geen kinderen heeft en sterft, is daarom voor altijd dood. Je leeft niet voort in je nageslacht, en niemand herinnert zich jou meer. Dus heeft in dit Joodse denken een mens 'min of meer' recht op kinderen. Daarom is er het zogenaamde zwagerhuwelijk. Als een man kinderloos sterft, moet zijn broer met zijn vrouw trouwen en kinderen geven. Zo heeft de vrouw alsnog kinderen, en in zekere zin ook zijn overleden broer. Ze hebben alsnog nageslacht, en leven dus voort, hebben overleefd, een toekomst gecreëerd. Dit gegeven rekken deze Sadduceeën tot zeven keer op, puur om het belachelijk te maken.

Jezus reageert hierop, in de wetenschap dat de Sadduceeën niet de hele Joodse Bijbel erkennen, maar alleen de eerste vijf boeken van Mozes als Gods Woord aanvaarden. Dat Woord is heilig, maar in de eerste vijf boeken van de Bijbel wordt niet gesproken over de opstanding uit de doden. Dat is precies een reden waarom de Sadduceeën er niet in geloven: het staat niet in hun Bijbelboeken.

En Jezus gaat het er niet om wie de discussie wint of om zijn gelijk te halen, maar om zijn gesprekspartners opnieuw aan het denken te zetten.

Daarom haalt hij een citaat uit het boek Exodus aan, uit het tweede boek van Mozes dus, uit een kernverhaal uit heel de Bijbel, dat ook voor Sadduceeën ten volle Gods Woord is.

Het is die prachtige tekst waar God zichzelf met zijn Naam bekendmaakt aan Mozes: 'Ik ben Die er zijn zal. Ik ben de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob.'

Ik zal er zijn. Zo is God. Zo heeft Hij zich aan Mozes bekend gemaakt.

Mozes liep daar, door de woestijn, met de schapen van zijn schoonvader. Zo zag zijn leven er al veertig jaar lang uit. Voor de verandering week hij eens af van de gebruikelijke route.

Letterlijk. Maar het werd tegelijk figuurlijk, dat afwijken van het gewone. Wordt Mozes hier door Gods ingrijpen op een andere weg gewezen, de weg van zijn bestemming? Op deze plaats, hier bij de doornstruik, een plaats die heilig wordt door Gods aanwezigheid, krijgt Mozes in ieder geval een heilige opdracht.

God toont zich nabij. Hij blijft niet ver in de hemel, onbereikbaar voor gewone mensen, onbereikbaar voor hun bidden en smeken. Nee, God heeft de jammerklacht van de Israëlieten gehoord en Hij daalt af uit de hemel, komt dichtbij. Niet zichtbaar, maar wel voelbaar, hoorbaar. God komt zo dichtbij dat zijn aanwezigheid te ervaren is, dat zijn stem te horen is.

In alle nabijheid blijft er ook altijd afstand, omdat we de Verhevene nooit helemaal kunnen kennen. Hoe hartverwarmend dichtbij Hij ook is, tegelijk is Hij een goddelijk vuur, oogverblindend.

Mozes hoort de opdracht die God hem geeft: ...jij moet mijn volk, de Israëlieten, uit Egypte wegleiden. De reactie van Mozes op deze opdracht klinkt ons uitermate logisch in de oren:

Maar wie ben ik...? Wie ben ik? Gewoon maar een schaapherder, al in geen veertig jaar promotie gemaakt. Het zijn vaak ook onze vragen/bedenkingen. Wie ben ik? Gewoon maar een vrouw, een man, een kind. Ik ga mijn weg, ik doe wat er van me verwacht wordt, nou ja, soms ook niet. Ook daarin herkennen we ons bij tijd en wijle in Mozes. In ieder geval, zo heel bijzonder, zo verheven is het niet wat ik doe. Wie ben ik?

Gods antwoord hierop is niet dat Hij een sterkte-zwakteanalyse maakt van de persoonlijkheid van Mozes. Want daar gaat het God helemaal niet om. Hij zoekt geen perfecte mensen.

Toch neemt Hij de tegenwerping van Mozes wel degelijk serieus. Want dat bezwaar van Mozes – Maar wie ben ik? – veronderstelt dat Mozes alléén zou moeten gaan, dat het slagen van de missie van hém zou afhangen. Om dit misverstand uit de wereld te helpen zegt God: Ik zal bij je zijn.

Die verzekering biedt God aan ieder die gehoor geeft aan Gods stem/opdracht. Je hoeft het niet alleen te doen, Ik zal bij je zijn. Ons lot is met Gods geluk verweven.

Als we ons overvraagd voelen, herinnert Gods Naam ons eraan dat het niet van óns alles afhangt, maar dat er wonderlijk veel mogelijk is omdat de Eéuwige bij ons is.

Met deze Naam zegt God ook: Dit is het, hier moet je het mee doen, want Ik ben niet in één Naam te vangen. Nooit zul je Mij volledig kennen, zegt God. Nooit zullen wij alle facetten van wie God is, kunnen bevatten. Maar dat is niet erg. Voor een mens is het genoeg om te weten wat de grond is van haar, van zijn bestaan, namelijk God die met ons meegaat. Niet meer en niet minder. Zo is God.

Mozes zal, enige tijd later, verbaasd hebben gestaan. Veertig jaar lang was hij eenvoudigweg herder geweest van beroep. Maar nu, na tal van confrontaties met de overweldigende macht van de Farao, liep hij daar, vóór het volk uit, wég uit Egypte, richting de vrijheid. Het kán, het kan toch! heeft hij toen misschien gedacht. Het kan dankzij God die er is, in het vuur van de doornstruik, in het vuur van de vuurkolom, voor het volk uit door de woestijn. Ja, het ís zo, die Naam klopt. God is: Ik zal er zijn.

Die verbazing, die verwondering ontstaat bij wie zich voor God wil inzetten. Eenvoudig is het allerminst, het is soms afwijken van het gewone pad, en geloven dat het kán. God roept je: 'Ga!' Ga, en maak mogelijk wat schijnbaar onmogelijk is. Word bondgenoot in Mijn toekomst.

Zoals ook de aartsvaders al bondgenoten waren in die toekomst, zij gingen op weg. En nog steeds gaan mensen op weg,

God maakt zich bekend als de God van Abraham, Izaäk en Jakob. Met de verwijzing naar deze aartsvaders, die ten tijde van Mozes allang dood waren, laat God zien dat deze drie voor God nog leefden, ook al waren ze allang dood. God trekt met ons mee en blijft ons trouw, ook door de dood heen.

Ook in het evangelie van vandaag laat Jezus zien dat Gods liefde sterker is dan de dood. Hoe het leven voorbij de dood eruit zal zien, dat weten we niet, maar we mogen verwachten dat het bij en met God zal zijn.

Overigens zegt Jezus nog wel iets over het leven na de dood. Wie eenmaal uit de doden is opgestaan, huwt niet en wordt niet uitgehuwelijkt. Anders dan de Sadduceeën veronderstellen, is het in die andere wereld bij God niet meer nodig om kinderen te hebben om zelf voort te kunnen leven. Wie daar is, is zelf al door God uit de dood opgewekt tot nieuw leven, is zelf een kind van God. Zoals de engelen voor Gods troon leven en spelen, en hun eigen toekomst niet veilig hoeven stellen, zo zal het ook voor ons mensen zijn, als wij eenmaal door de dood heen voor Gods aanschijn leven.

Niets in het christelijk geloof is zo sterk als het geloof dat het einde het einde niet is. Bij afscheidsdiensten zeg ik het ook vaak zo: “Wij houden onze ogen gericht op Jezus Christus en wij spreken uit, in tastend geloof, dat dit het einde niet is, dat onze God een God van levenden is.”

Want het houdt niet op bij gedenken, bij terugkijken. Ook volgende week niet, wanneer de namen genoemd zullen worden van hen die we in onze kring moeten missen.

En wij, wij staan in het leven en worden daarin opgeroepen steeds ook de blik vooruit te werpen, om vanuit het verleden, en met de voeten stevig in het hier en nu, te werken aan een goede toekomst voor onszelf en voor elkaar. En daarom vind ik het ook altijd weer mooi dat wij onze overledenen herdenken op de drempel van de Adventstijd, de tijd van verwachting.

Met onze pijn en ons verdriet, met het gemis, in de begrensdheid van dit bestaan, mogen wij toch leven als hoopvolle mensen, gedragen door God en door elkaar.

Dat wij zo verder zullen gaan, omringd door Gods liefde en licht.

Als een woord aan ons gegeven

als een nacht van hoop en vrees

als een pijn die ons geneest

als een nieuw begin van leven.